

LA TASCA BOTÀNICA D'ORIOI DE BOLÒS I CAPDEVILA A LES ILLES BALEARS

Lleonard LLORENS¹, Llorenç GIL¹ & F. Xavier TÉBAR¹

ABSTRACT

The botanical task of Oriol de Bolòs i Capdevila concerning the Balearic Islands

This is a summary of the important research contributions made to the natural history studies of the Balearic Islands by Oriol de Bolòs i Capdevila. This scientist has covered a broad field research, ranging from flora to chorology. Of outstanding note are his contributions to the knowledge of the vegetation and flora of the Balearic Islands. It is acknowledged that Oriol de Bolòs' findings have made a lasting impression on the Balearic botanical research.

Key words: Oriol de Bolòs, Balearic Islands, Flora, Vegetation.

RESUM

Es resumeix la importància investigadora realitzada per Oriol de Bolòs i Capdevila a les Illes Balears. Aquesta ha abarcat camps d'estudi tan amples com la flora i la corologia. Destaquen especialment les seves aportacions al coneixement de la vegetació i flora de les Illes. Es reconeix que la determinant influència de la figura de Bolòs marca un abans i un després dins de les investigacions botàniques a les Illes.

Introducció

A priori, l'anàlisi de la labor botànica d'Oriol de Bolòs a les illes Balears ens va parèixer un treball gairebé trivial, per raó que la seva obra fitosociològica fou, és i serà, sense cap mena de discussió, la pedra angular per a la interpretació de la vegetació balear. Això no obstant, un cop deixades de banda les qüestions estrictament científiques, la seva tasca es caracteritza per una absoluta discreció, tret que limita el marge de maniobra per a una aproximació de caire històric. De més a més, ha calgut contrastar informació dubtosa o poc coneguda de forma indirecta, ja que alguns dels implicats en diversos fets no són físicament entre nosaltres.

¹ Laboratori de Botànica, Departament de Biologia Ambiental, Universitat de les Illes Balears. Carretera de Valldemossa, km 7.5. E-07071 Palma de Mallorca.

Tanmateix, l'objectiu d'aquest article no és ni científic ni estrictament biogràfic; simplement, es tracta de donar una visió integrada de les nombroses aportacions fetes per Oriol de Bolòs a les Balears, i de fer una valoració del que això ha suposat per als botànics autòctons. Evidentment, aquest treball, un cop publicat, comptarà amb el millor corrector que es pot desitjar, el propi Oriol de Bolòs, les rectificacions del qual seran, sense cap dubte, molt més profitoses i aclaridores que el mateix article.

Els treballs florístics precedents a Balears

El primer catàleg florístic de l'arxipèlag és el de CAMBESSÈDES (1827). A partir d'aquesta data, les aportacions al coneixement de la flora balear s'han anat succeint mitjançant les nombroses aportacions de botànics com Willkomm, Marès, Vigineix, Barceló, Porta, Rigo, Rodríguez Femenias, Gandoger, Weyler, Bicknell, Hermann, Bianor, Garcias Font, Knoche, Robert i Lucie Chodat, Font i Quer, Marcos, Cañigüeral, Palau, Rivas Goday, Montserrat, Pignatti, etc. (per una revisió més completa, es pot consultar BOLÒS & VIGO 1984-95, CARDONA 1985, CAMARASA 1989, COLOM 1991). Així, a l'època dels cinquanta, els coneixements florístics a Balears es poden considerar relativament avançats.

Els seus mestres

A partir dels primers anys de la dècada dels cinquanta, Oriol de Bolòs irromp amb força al món de la botànica dels Països Catalans, i ho fa a la vegada com a continuador i com a innovador de la tasca desenvolupada per Font. Segons el mateix BOLÒS (1988): "Encara que Font no treballà gaire, personalment, en Fitocenologia, li devem, però, la constitució a l'Institut Botànic de Barcelona d'un important fons bibliogràfic, que ha permès als que hem vingut més tard de posar-nos al corrent de les tendències principals de la Geobotànica i de la Fitocenologia europees". És innegable, però, la influència d'una personalitat com la de Font (al qual Oriol de Bolòs s'ha referit en nombroses ocasions com el "mestre"), i que això s'ha reflectit en la seva feina a Balears. En primer lloc, Font visqué i feu importants treballs taxonòmics a Balears (FONT 1916, 1919, 1925, 1933). En segon lloc, l'amplitud geogràfica de la seva tasca abastà (i desbordà amplament) l'àmbit del Principat. Aquests dos trets, que Bolòs reconeix en la figura de Font, es repeteixen en la seva trajectòria.

La influència d'Antoni de Bolòs en el seu fill pel que fa a Balears és manco evident, atès que no tenim constància de la seva feina a les illes. Tanmateix, el seu càrrec a l'Institut Botànic de Barcelona el posà en contacte amb alguns botànics locals, i el seu interès per Balears quedà demostrat amb l'organització de l'excursió que aquesta entitat va realitzar durant el juliol de 1956. Un exemple d'aquests contactes dels quals ha quedat documentació és la conversa amb Cañigüeral per incloure la flora balear en el projecte de Flora de Catalunya que es projectava a la primeria de la dècada dels cinquanta (CAÑIGÜERAL, 1951).

Si la influència dels botànics anteriors és important, el contacte amb el corrent de la fitosociologia franco-suïssa representada per J. Braun-Blanquet (Coire 1884 - Montpellier 1980) és decisiva. Les cordials relacions de Font amb Braun-Blanquet feren possible uns contactes a través dels Pirineus, en aquells moments ben complicats, que foren aprofitats per Oriol de Bolòs per completar la seva formació com a fitosociòleg i per realitzar alguns dels estudis que el donaren a conèixer internacionalment com a un botànic de gran vàlua. Pel que fa a Balears, tanmateix, la col·laboració més important és la d'un dels deixebles de Braun-Blanquet: René Molinier (Paris 1899 - Marsella 1975), fitosociòleg expert en l'estudi de la vegetació de les illes mediterrànies com Porquerols, Sardenya i Sicília, amb qui va publicar les tres grans obres monogràfiques sobre cadascuna de les illes Balears. Malgrat la diferència d'edat entre tots dos, la lectura d'aquestes obres ens fa pensar en unes relacions que no s'ajusten al model mestre-alumne; més aviat pareix que existia una relació d'igualtat i respecte mutu, atès el fet que quan es donava una diferència de criteri, aquesta es respectava i es feia constar per escrit. Prova de la influència de la botànica gala és que la majoria de la seva obra sobre Balears està publicada en francès.

En resum, cap a la meitat de la dècada dels cinquanta, ens trobam amb una situació de coneixement florístic relativament ampli de les Balears, fet que contrasta amb el que succeeix a nivell fitosociològic. D'altra banda, al Principat, la consolidació de la Fitosociologia com a ciència per a l'estudi de la vegetació i el propi coneixement fitosociològic del territori són un fet. Aleshores, ens trobam amb un Oriol de Bolòs que ja compta amb una important experiència malgrat la seva joventut, amb unes fites geogràfiques marcades per Font i amb la col·laboració de Molinier. En aquestes circumstàncies, l'estudi des del punt de vista fitosociològic de Balears ens pareix un pas lògic que Oriol de Bolòs va saber donar amb fermesa.

La tasca feta

En el volum dedicat a la Vegetació de la Història Natural dels Països Catalans, dins l'apartat dedicat a la història de l'estudi de la vegetació, es divideix la trajectòria investigadora d'Oriol de Bolòs en tres etapes. L'etapa central (1956-1960), entre la de síntesi de la vegetació del Principat i el començament de la col·laboració amb els seus primers deixebles, es caracteritza precisament per l'estudi de la vegetació balear. La primera tasca d'aquesta etapa de la qual tenim constància començà el juny de 1954, amb una visita a Mallorca. Dos anys més tard, ja amb R. Molinier, tornà a l'illa, on varen continuar les seves observacions entre el 26 de març i el 7 d'abril de 1956. Durant el mes de juliol del mateix any, amb ocasió de l'excursió organitzada per l'Institut Botànic de Barcelona dirigida per Antoni de Bolòs, fa una estada a Mallorca en què també hi participen Antoni Marcos i el jardiner especialista Antoni López. Col·laboraren a aquesta campanya Llorenç Garcias Font (Artà 1885-1975), Antoni Marcos (Barcelona) i Josep Maria Palau i Camps (Barcelona 1914 - Palma 1996). Establí contacte amb M.J.M. Jansà, director aleshores del Servei Meteorològic de Balears. Creu Casas de Puig (Barcelona)

determinà gran part de les mostres de briòfits recol·lectats (BOLÒS & MOLINIER, 1958).

Malauradament, no tenim detalls de les seves campanyes a Menorca i Eivissa. Un cop enllestida la feina de prospecció, se succeeixen les publicacions amb "interval·ls" de més de deu anys.

Oriol torna posteriorment a Balears, però les seves estades duren poc, i sovint ja les fa acompanyat d'alguns dels seus deixebles, com és ara Josep Vigo. Cal destacar l'excursió a Cabrera (1976), fruit de la qual és el treball que dona testimoni de la seva relació amb els botànics locals com Antoni Bonner i Jeroni Orell Casanovas (1924-1995). Aquest darrer, mantingué correspondència amb Bolòs des dels anys 50, li va proporcionar abundant material d'herbari i li va confirmar determinades citacions antigues (J.J. Orell, com. pers.), tasques aquestes en les que sempre va destacar aquest naturalista.

Els treballs

Els seus estudis fitosociològics, suposen l'aportació més important a la botànica balear. Afecten les principals illes (tal vegada amb menys intensitat Formentera), i apareixen als treballs sobre Balears (BOLÒS, 1969, BOLÒS & MOLINIER, 1969), Mallorca (BOLÒS & MOLINIER, 1958, BOLÒS, 1965, BOLÒS & VIGO, 1972, BOLÒS, 1983), Menorca (BOLÒS, MOLINIER & MONTSERRAT, 1970), Cabrera (BOLÒS *et al.*, 1976), i Eivissa (BOLÒS & MOLINIER, 1984). Aquest darrer fou realitzat al camp pels dos botànics signants però va ésser actualitzat per Bolòs una vegada mort Molinier.

Les seves aportacions en forma de sintàxons descrits fins al nivell d'associació són les següents:

- Airo-Chaenorhinetum formenterae* O. Bolòs et Molinier 1984
- Ampelodesmo-Ericetum scopariae* O. Bolòs et Molinier 1969
- Andropogonetum hirtum-pubescentis* Br.-Bl., A. et O. Bolòs 1950
- Andryaetalia ragusinae* (Rivas-Goday et Rivas-Mart.) O. Bolòs et Vigo in Folch 1981
- Andryaetum ragusinae* Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
- Anomodonto-Polypodietalia vulgaris* O. Bolòs et J. Vives
- Anthyllido cytisoidis-Teucrietum majorici* O. Bolòs et Molinier 1958
- Arenarion balearicae* O. Bolòs & Molinier (1958) 1969
- Aro picti-Phillyreetum rodriguezii* O. Bolòs et Molinier 1969
- Atripici (prostratae)-Suaedetum maritimae* O. Bolòs 1996
- Bartramio-Polypodion serrulati* O. Bolòs et J. Vives 1957
- Bellio-Menthetum pulegii* (O. Bolòs et Molinier) O. Bolòs et Vigo 1972
- Brassico-Helichrysion rupestris* O. Bolòs & Molinier 1958
- Bromo-Oryzopsis miliaceae* O. Bolòs 1970
- Buxo balearici-Aceretum granatensis* O. Bolòs 1996
- Calendulo arvensis-Lavateretum creticae* O. Bolòs 1996
- Callitricho-Ranunculetum aquatilis* O. Bolòs, Molinier et P. Monts. 1970

- Capparidetum rupestris* (O. Bolòs et Molinier) O. Bolòs 1962
Carduo-Hordeetum leporini Br.-Bl. (1931) 1936
Chenopodietalia albi Br.-Bl. 1931 em. O. Bolòs 1967
Chenopodion muralis Br.-Bl. 1931 em. O. Bolòs 1967
Cladio-Caricetum hispidae O. Bolòs 1967
Clematido balearicae-Myrtetum communis O. Bolòs in O. Bolòs et Molinier 1958
Cneoro-Ceratonietum siliquae O. Bolòs in O. Bolòs et Molinier 1958
Cneoro-Pistacietum lentisci O. Bolòs et Molinier (1969) 1984
Crucianellenion maritimae (Rivas-Goday et Rivas-Mart.) O. Bolòs et Vigo 1984
Cyclamini-Quercetum ilicis O. Bolòs in O. Bolòs et Molinier 1958
Cyperetum distachyi O. Bolòs et Molinier 1984
Damasonio bourgaei-Crassuletum vaillantii O. Bolòs et Llorens 1996
Echio italici-Aegilopetum ventricosae O. Bolòs 1996
Echio plantaginei-Galactition tomentosae O. Bolòs et Molinier 1969
Euphorbio falcatae-Ammietum majoris O. Bolòs 1996
Galactito-Vulpietum geniculatae O. Bolòs et Molinier 1969
Geranio dissecti-Ranunculetum macrophylli O. Bolòs et Molinier 1969
Hippocrepidetum balearicae O. Bolòs & Molinier 1958
Hyoscyamo albi-Silybetum mariani O. Bolòs et Molinier 1958
Hypericetum cambessedesii O. Bolòs et Molinier 1958
Hypericion balearici O. Bolòs et Molinier 1958
Hyperico perfoliati-Brachypodietum phoenicoidis O. Bolòs, Molinier et P. Monts. 1970
Hypochoerido achyrophori-Brachypodietum retusi (O. Bolòs et Molinier 1958) O. Bolòs, Molinier et P. Monts. 1970
Inulo-Oryzopsietum miliaceae (A. et O. Bolòs) O. Bolòs 1957
Ipomoeetalia purpureae (Oberd.) O. Bolòs 1988
Irido sisyrinchii-Stipetum capensis O. Bolòs et Molinier 1958
Irido-Polygonetum salicifolii O. Bolòs 1957
Isoetetum duriei Br.-Bl. 1931
Juniperetum eumediterraneae (Molinier) O. Bolòs 1967 em. nom.
Launaeetum cervicornis O. Bolòs et Molinier 1958
Launaeion cervicornis [(O. Bolòs et Vigo in Folch) O. Bolòs et Vigo 1984] Llorens & Gil stat. nov.
Leucoio (pulchelli)-Vitacetum agni-casti O. Bolòs et Molinier (1958) 1969
Limonietalia virgati Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
Limonietum caprariensis O. Bolòs et Molinier 1958
Linario cirrhosae-Helianthemetum guttati O. Bolòs et Molinier 1969
Lippio-Panicetum repentis O. Bolòs 1957
Loto-Ericetum multiflorae O. Bolòs et Molinier 1958
Lycio europaei-Ipomoeion purpureae O. Bolòs 1988
Malcolmio-Vulpietum membranaceae O. Bolòs, Molinier et P. Monts. 1970

- Medicagini citrinae-Lavaterion arboreae O. Bolòs et Vigo 1984
 Nerio-Tamaricetea Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
Oenanthe globulosae-Eleocharitetum palustris O. Bolòs 1996
Oxalido-Parietarietum judaicae (Arènes) Br.-Bl. 1931
Pastinacetum lucidae O. Bolòs et Molinier 1958
Pharbitidi-Lycietosum europaei O. Bolòs 1962
Pimpinellum bicknellii O. Bolòs 1996
 Polygono-Chenopodietalia J. Tx. 1961 (= Solano-Polygonietalia (Sissingh)
 O. Bolòs 1962)
Polysticho-Coryletum O. Bolòs 1956
Poo-Phlomidetum italiacae (O. Bolòs et Molinier 1958) O. Bolòs, Molinier
 et P. Monts. 1970
Potentillo (caulescentis)-Pimpinellum balearicae O. Bolòs & Molinier 1958
Prasio-Oleetum sylvestris O. Bolòs et Molinier 1969
 Pruno-Rubion ulmifolii O. Bolòs 1954
 Quercetalia humilis (= *pubescentis*) Br.-Bl. (1931) 1940 em. nom. O. Bolòs
 1996
 Quercion humili-petraeae Br.-Bl. 1931 em. nom. O. Bolòs 1996
Raphanetum landrae O. Bolòs, Molinier et P. Monts. 1970
Resedo-Chrysanthemetum coronarii O. Bolòs et Molinier 1958
Ridolfio-Linarietum triphyllae O. Bolòs, Molinier et P. Monts. 1970
 Rosmarinetalia officinalis Br.-Bl. 1931 em. O. Bolòs 1967
Rubo (ulmifolii)-Nerietum oleandri O. Bolòs 1956
Rubo-Crataegetum brevispinae O. Bolòs 1962
 Rubo-Nerion oleandri O. Bolòs 1985
 Ruderali-Manihotetea utilissimae Léonard in Taton 1949 em. nom. O. Bolòs
 1988
Salicornietum emerici O. Bolòs (1962) 1967
 Salsolo-Peganetalia Br.-Bl. et Bolòs 1954
 Salsolo-Peganion Br.-Bl. et O. Bolòs 1954
Salvio verbenacae-Plantaginetum albicantis O. Bolòs 1983
Saturejo (filiformis)-Asplenietum petrarchae (O. Bolòs & Molinier) O. Bolòs
 et Vigo 1972
 Saturejo graecae-Hyparrhenion hirtae O. Bolòs 1962
Saxifrago-Sedetum stellati O. Bolòs et Molinier 1958
 Sedenion micranthi O. Bolòs 1981
Sibthorpio-Arenarietum balearicae O. Bolòs & Molinier 1958
Soncho-Salsoletum vermiculatae O. Bolòs et Molinier 1958
Spartino versicolori-Juncetum maritimi O. Bolòs 1962
 Stipion capensis Br.-Bl. in Br.-Bl. et O. Bolòs 1954
Suaedetum verae (fruticosae) (Br.-Bl.) O. Bolòs et Molinier 1958
 Tamaricetalia africanae Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
Tamaricetum canariensis Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
 Tamaricion africanae Br.-Bl. et O. Bolòs 1957

- Teucrietum subspinosi* O. Bolòs et Molinier 1958
Theligono-Veronictetum cymbalariae O. Bolòs 1996
Thero-Brometalia Rivas-Goday et Rivas-Mart. ex Esteve 1973 em. nom.
 O. Bolòs 1975
Trifolio-Cynodontetum Br.-Bl. et O. Bolòs (1957) 1958
Trifolio-Cynodontion Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
Triplachno nitentis-Catapodietum marini O. Bolòs, Folch et Vigo 1989
Typho-Schoenoplectetum tabernaemontani Br.-Bl. et O. Bolòs 1957
Umbilicetum gaditani (O. Bolòs) O. Bolòs et Vigo 1972
Urtico-Smyrniyetum olusatri (A. et O. Bolòs) O. Bolòs et Molinier 1958
Vinco difformis-Populetum albae O. Bolòs 1962
Zannichellio palustris-Potamogetonetum colorati O. Bolòs et Molinier 1958

Malgrat que es tracta d'un llistat prou revelador, encara podem fer-nos una idea més fidel de la magnitud de l'aportació de Bolòs quan examinam l'esquema sintaxonòmic de Balears. Com a resultat, constatem la seva participació en la descripció d'aproximadament la meitat de les associacions presents a l'arxipèlag. A més a més, si aquest repàs s'hagués fet abans dels 90, la seva aportació encara seria més important, donat que en aquells moments no s'havien publicat nombrosos treballs, els quals han incrementat notablement el catàleg de comunitats balears (LLORENS 1986, RIVAS-MARTÍNEZ *et al.* 1992a, b, RITA & BIBILONI 1993, TÉBAR & LLORENS 1995, GIL & LLORENS 1995, GIL *et al.* 1995). D'altra banda, destaca com a autor dels quatre sintaxons d'ordre superior a associació endèmics de Balears: tres aliances i una subaliança.

Llevat de les aportacions taxonòmiques fetes als treballs fitosociològics de Balears, Bolòs ha abordat aquesta tasca amb la col·laboració de Josep Vigo. Fruit d'aquesta són els treballs: BOLÒS (1991), BOLÒS & VIGO (1974, 1979, 1983, 1984, 1987, 1990, 1996); i amb la col·laboració de Massalles i Ninot, BOLÒS *et al.* (1990). Com a resultat d'aquests treballs, ha realitzat nombroses recombinacions taxonòmiques i diverses descripcions de nous tàxons. Dins d'aquest darrer grup, les principals aportacions al coneixement florístic de Balears són les següents:

- Anchusa undulata* L. subsp. *undulata* var. *barceloi* O. Bolòs & J. Vigo.
Beta vulgaris L. subsp. *maritima* (L.) Arcangeli var. *marcosi* O. Bolòs & J. Vigo.
Centaureum erythraea Rafn. subsp. *enclusense* (O. Bolòs, Molinier & P. Monts.) O. Bolòs & J. Vigo.
Cephalaria squamiflora (Sieber) Greuter subsp. *balearica* (Coss. ex Willk.) Greuter var. *ebusitana* O. Bolòs & J. Vigo.
Cistus albidus L. var. *anthyllidetorum* O. Bolòs & J. Vigo.
Frankenia laevis L. subsp. *intermedia* (DC.) Maire var. *marcosii* O. Bolòs & J. Vigo.
Magydaris pastinacea (Lamk.) Paol. subsp. *femeniesii* O. Bolòs & J. Vigo.
Myosotis arvensis (L.) Hill. var. *garciasii* O. Bolòs & J. Vigo.
Rosmarinus officinalis L. var. *palaui* O. Bolòs & R. Molinier.

Saxifraga corsica (Duby) Gern. & Godr. subsp. *cossoniana* (Boiss.) Webb var. *font-querii* O. Bolòs & J. Vigo.
Scorzonera baetica (Boiss.) Boiss. subsp. *ebusitana* O. Bolòs & J. Vigo.
Sedum sediforme (Jacq.) Pau var. *dianium* O. Bolòs.
Vincetoxicum hirundinaria Med. var. *balearicum* O. Bolòs & J. Vigo.
Viola suavis Bieb. subsp. *sepincola* (Jord.) Becker var. *barceloi* O. Bolòs & J. Vigo.

L'estudi de la corologia de les plantes de les Balears és paral·lel al fitosociològic, con ho confirma l'aparició del treball "Grupos corológicos de la flora balear" (1958). Tanmateix, el volum d'informació corològica més important recopilada per Bolòs va apareixent publicada mitjançant la cartografia ORCA (a partir del 1985) i també a la Flora dels Països Catalans.

Al cap i a la fi, Balears sempre ha estat present a l'obra de Bolòs, inclús pel que fa a qüestions metodològiques (BOLÒS, 1974), històriques (BOLÒS & VIGO 1984) i de terminologia popular de plantes i comunitats vegetals (MASCLANS, 1981, FONT I QUER, 1979, BOLÒS 1983).

Com a mestre, també ha deixat la seva empremta a Balears. Entre els fets acadèmics més significatius podem esmentar la direcció de les tesis de M. A. Cardona i de Ll. Llorens i la presidència del tribunal de tesis de Joan Rita. A més a més, alguns dels seus col·laboradors al Principat tenen avantpassats a les Illes, com són ara Maria Àngels Cardona i Josep Maria Montserrat. No volem oblidar la seva influència en els biòlegs formats a la Universitat de les illes Balears, els quals compten amb llibres com "Tratado de Botánica" de Strasburger, "Introducció a la Botànica" de Font i Quer, "Fitosociología" de Braun-Blanquet i "Clima i vegetació del món" de Walter gràcies al seu esforç. Per finalitzar aquest apartat, cal esmentar la seva ajuda a altres botànics per a l'elaboració d'estudis de la flora de Balears, tant dels foranis (p. e.: PIGNATTI 1955), com dels nadius (BONAFÈ 1977).

El cognom Bolòs quedarà lligat a Balears a través d'epònims com *Arenaria grandiflora* L. subsp. *bolosii* (Cañigual) Küpfer, *Allium antoni-bolosii* Palau, ambdós dedicats a Antoni de Bolòs, i *Limonium bolosii* Gil, L. & Llorens, Ll., dedicat a Oriol de Bolòs per dos del autors d'aquest article.

Per la seva banda, va dedicar la *Anchusa undulata* L. subsp. *undulata* var. *barceloi* O. Bolòs et J. Vigo i la *Viola suavis* Bieb. subsp. *sepincola* (Jord.) Becker var. *barceloi* O. Bolòs & J. Vigo a Barceló i Combis, la *Saxifraga corsica* (Duby) Gern. & Godr. subsp. *cossoniana* (Boiss.) Webb var. *font-querii* O. Bolòs & J. Vigo a P. Font i Quer, el *Rosmarinus officinalis* L. var. *palaui* Bolòs, O. & Molinier a Pere Palau i Ferrer, *Magydaris panacifolia* (Vahl.) Lange subsp. *femeniesii* Bolòs, O. & Vigo, a J. Rodríguez Femenias i la *Beta vulgaris* L. var. *marcosii* Bolòs, O. & Vigo, J., la *Frankenia laevis* L. subsp. *intermedia* (DC.) Maire var. *marcosii* O. Bolòs & J. Vigo a Antoni Marcos.

La influència de l'obra d'Oriol de Bolòs a Balears

L'obra "Recherches phytosociologiques dans l'île de Majorque", publicada l'any 1958, marca el naixement de la Fitosociologia a Balears. Com a tal, és i serà l'obra imprescindible per al coneixement de les comunitats vegetals de les Balears.

Malgrat que la tasca en el camp de la Fitosociologia és la més destacada, l'aportació de Bolòs al coneixement florístic de l'arxipèlag no es pot considerar en absolut de segon ordre. Amb la inclusió de la flora balear en les dues obres florístiques que s'han publicat recentment, Bolòs ha fet realitat una vella aspiració dels botànics de Balears: veure realitzada una flora completa i moderna de l'arxipèlag, encara que sigui inclosa dins d'una obra d'àmbit geogràfic més ampli. Aquestes publicacions suposen un pas de gegant per a la botànica de les Balears, i són una eina que serà d'utilitat durant molts d'anys.

Bibliografia d'Oriol de Bolòs relacionada amb les Balears

- BOLÒS, O. DE 1958 - Grupos corológicos de la flora balear. *Publ. Inst. Biol. Aplicada* 27: 49-71.
- BOLÒS, O. DE 1965 - Étude comparative entre la végétation méditerranéo-motagnarde de Majorque et celle du Midi valencien. *Rapp. et Procès-verb. des Réunions de la C.I.E.S.M.M.*, XVIII (2): 483-488. Monaco.
- BOLÒS, O. DE 1969 - La vegetación de las islas Baleares. Vol. 5. *Simposio Flora Europea*, 81-89. Sevilla.
- BOLÒS, O. DE 1974 - La flore du bassin méditerranéen. Essai de systématique synthétique. *Colloques internationaux du C.N.R.S.*, 235: 425-430.
- BOLÒS, O. DE 1975 - Contribution à l'étude du Bromo-Oryzopsis miliaceae. *Phytocoenologia*, 2(1/2): 141-145.
- BOLÒS, O. DE 1979 - Possibilités d'application des spectres phytocénologiques des taxons dans l'élaborations des flores. *Colloques Internationaux C. N. R. S.*, 235: 425-430.
- BOLÒS, O. DE 1979 - René Molinier (París, 1 de juny 1899 - Marsella, 20 de juny 1975). *Collect. Bot. (Barcelona)*, 11: 472-474.
- BOLÒS, O. DE 1983 - La brolla calcífuga (Cisto-Lavanduletea) als Països Catalans. *Mem. R. Acad. Ciènc. Arts. Barcelona*, 45(10). Barcelona.
- BOLÒS, O. DE 1988 - L'obra científica de Font i Quer i l'ambient botànic de la seva època. *Actes del Simposi Internacional de Botànica Pius Font i Quer*, vol. I. Criptogàmia: 11-19.
- BOLÒS, O. DE 1991 - Notes Florístiques, IV. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 59: 145-146.
- BOLÒS, O. DE 1996 - La vegetació de les Illes Balears. *Comunitats de plantes*. Institut d'Estudis Catalans. Arx. Secc. Ciències Biològiques CXIV.
- BOLÒS, O. DE, BONNER, A., ORELL, J. & PERDIGÓ, M.T. 1976 - Impressions sobre la vegetació de Cabrera. I. Del Port de Cabrera al clot des Guix. *Treb. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 7: 107-112.
- BOLÒS, O. DE & MOLINIER, R. 1958 - Recherches phytosociologiques dans l'île de Majorque. *Collect. Bot. (Barcelona)*, 5: 699-865.
- BOLÒS, O. DE & MOLINIER, R. 1969 - Vue d'ensemble de la végétation des îles Baléares. *Vegetatio*, 17: 251-270. L'Haia.
- BOLÒS, O. DE & MOLINIER, R. 1984 - Vegetation of the Pithyusic Islands. In *Biogeography and Ecology of the Pithyusic Islands* (KUHBIER, H., ALCOVER,

- J.A. & GÜERAU D'ARELLANO, T., eds.): 185-221. W.S. Junk Publisher. The Hague.
- BOLÒS, O. DE, MOLINIER, R. & MONTSERRAT, P. 1970 - Observations phytoso-ciologiques dans l'île de Minorque. *Acta Geobot. Barcin.*, 5: 1-150.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1972 - Contribution à la geobotanique de l'île de Majorque. *Rapp. Comm. Int. Mer. Médit.*, 21(3): 81-82.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1974 - Notes sobre taxonomia i nomenclatura de plantes, I. *But. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 38: 43-60.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1979 - Observacions sobre la Flora dels Països Catalans. *Collect. Bot. (Barcelona)*, 11(2): 25-89.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1983 - Notes sobre la taxonomia i nomenclatura de les plantes, II. *Collect. Bot. (Barcelona)*, 14: 89-103.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1984-96 - *Flora dels Països Catalans*. 3 vols. Ed. Barcino. Barcelona.
- BOLÒS, O. DE & VIGO, J. 1987 - Notes sobre taxonomia i nomenclatura de plantes, III. *Collect. Bot. (Barcelona)*, 17(1): 89-93.
- BOLÒS, O. DE, VIGO, J., MASALLES, R.M. & NINOT, J.M. 1990 - *Flora Manual dels Països Catalans*. Ed. Pòrtic. Barcelona.

Bibliografia

- BONAFÈ, F. 1977 - *Flora de Mallorca*. Vol. 1. Ed. Moll. Palma de Mallorca. 363 pp.
- CAMARASA, J.M. 1989 - *Botànica i botànics dels Països Catalans*. Biblioteca Universitària, 10. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- CAMBESSEDES, J. 1827 - Enumeratio plantarum quas in insulis Balearibus collegit J. Cambessedes, earumque circa Mare Mediterraneum distributio geographica. *Mém. Mu. Hist. Nat.*, 14: 173-335.
- CANIGUERAL, J. 1951 - Pro Flora Balear. *Boll. R. Soc. Española Hist. Nat. Sec. Baleares*, octubre-noviembre, 2-3.
- CARDONA, M.A. 1985 - El coneixement florístic de l'illa de Menorca. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 50: 125-133.
- COLOM, G. 1991 - *Las Ciencias Naturales en las Islas Baleares*. Historia de sus progresos. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear.
- FONT I QUER, P. 1916 - Sobre la Clematis cirrhosa L. de Menorca. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 6: 87-90.
- FONT I QUER, P. 1919 - Adiciones a la flora de Menorca. *Bol. R. Soc. Esp. Hist. Nat.*, 19: 268-273.
- FONT I QUER, P. 1925 - Datos acerca de las dedaleras españolas. *Bol. Farmacia Militar*, 3: 3-16.
- FONT I QUER, P. 1933 - Observacions botàniques. Fumariàcies de les Balears. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 33: 339-340.
- FONT I QUER, P. 1979 - *Iniciació a la botànica*. 2ª edició, a cura d'O. de Bolòs. Ed. Fontalba. Barcelona. 262 pp.
- GIL, L. & LLORENS, L. 1995 - La vegetación halófila de los roquedos litorales de Mallorca (Islas Baleares, España). *Lazaroa*, 15: 165-181.
- GIL, L., LLORENS, L., TÉBAR, F.J. & COSTA, M. 1995 - La vegetación de la isla de Cabrera. In *Guía de la excursión geobotánica de las XV Jornadas de Fitosociología. Datos sobre la vegetación de Cabrera* (Universitat de les Illes Balears, ed.): 51-77. Palma de Mallorca.
- LLORENS, LL. 1979 - Estudios sobre la flora litoral. Introducción a la taxonomía numérica del género Limonium. Los Limonium de la Isla de Mallorca. Tesis Doctoral (inèd.). Universitat de Barcelona.
- LLORENS, LL. 1986 - La vegetación de los saladares de la isla de Formentera (Baleares). *Anales Jard. Bot. Madrid*, 42 (2): 469-479.

- LLORENS, LL. 1995 - Jeroni Orell Casasnoves (1924-1995). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 38: 185-187.
- MASCLANS, F. 1981 - *Els noms de les plantes als Països Catalans*. C.E.C. Edit. Montblanc-Martín. Granollers-Barcelona.
- PIGNATTI, S. 1955 - Studi sulla flora e vegetazione dell'isola di Mallorca (Baleari). *Arch. Bot. (Forlì)*, 31: 46-65.
- RITA, J. 1988 - Estructura y ecología de los pastizales terofíticos de Baleares, el medio y la vegetación de la marina de Lluçmajor. Tesis Doctoral (inéd.). Universitat de les Illes Balears. Palma de Mallorca.
- RITA, J. & BIBILONI, G. 1993 - La Vegetació (Memòria del mapa de les comunitats vegetals). In *Història natural de l'Arxipèlag de Cabrera* (ALCOVER, J.A.; BALLESTEROS, E. & FORNÓS, J.J. eds.). CSIC-Edit. Moll. Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 2:207-256.
- RIVAS-MARTÍNEZ, S., COSTA, M. & LOIDI, J. 1992 - La vegetación de las islas de Ibiza y Formentera (Islas Baleares, España). *Itinera Geobot.*, 6: 99-236.
- RIVAS-MARTÍNEZ, S., COSTA, M., SORIANO, P., PÉREZ, R., LLORENS, L. & ROSSELLÓ, J.A. 1992 - Datos sobre el paisaje vegetal de Mallorca e Ibiza (Islas Baleares, España). *Itinera Geobot.*, 6: 5-98.
- TÉBAR, F.J. & LLORENS, LL. 1995 - Aportación al conocimiento de la vegetación xeroacántica de Mallorca y Menorca (Islas Baleares). *Lazaroa*, 15: 183-192.

Rebut / Received: 1-1997